

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ІСТОРІОГРАФІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В КРАЇНАХ ЗАРУБІЖЖЯ

Анотація. У статті представлено результати комплексного аналізу англomовних історіографічних робіт зарубіжних дослідників, які висвітлюють історію соціальної психології у різних її аспектах. Зокрема, ідентифіковано організації, що є осередками історіографічних досліджень у соціальній психології; досліджено хронологію становлення англomовного історіографічного дискурсу соціальної психології; класифіковано і проаналізовано історіографічні праці відповідно до історіометричних критеріїв (країна походження автора, тематика праці, форма і час публікації) та критеріїв Е. Хільгарда, Д. Лірі та Г. МакГайра. Встановлено, що існуюча англomовна історіографія соціальної психології, представлена роботами критичного методологічного спрямування, є хронологічно ближчою до сучасності і характеризується переривчастістю, історицизмом, екстерналізмом та комплексною соціальною контекстуальністю, тоді як підручковим «історіям соціальної психології» притаманні поєднання ознак безперервності, презентизму, інтерналізму та біографічного підходу «значна особистість».

Виокремлено кілька найбільш впливових і активних наукових осередків, які усіляко сприяють розвитку історичних досліджень в соціальній психології: Міжнародне товариство історії поведінкових та соціальних наук *Cheiron* (США), Європейське товариство історії гуманітарних наук (*ESHHS*), Інститут досліджень сучасних суспільств (*IRESO*) в Парижі; Центр історії гуманітарних наук (Великобританія) та ін. З'ясовано, що рівень співпраці науковців є досить низьким у сфері історіографічних досліджень. Більш того, дуже незначною, майже відсутньою, є дисциплінарна та

інституційна підтримка історичних розвідок (на противагу емпіричним лабораторним дослідженням).

Ключові слова: історіографія соціальної психології, історицизм, презентизм.

Проблема та мета дослідження. Ще на початку минулого століття Джордж Сантаяна слушно зауважив, що той, хто не пам'ятає уроків історії, приречений раз у раз повторювати помилки минулого. Ця теза звучить особливо правомірною для науки, яка в основі поступу має квінтесенцію прогресу та інновації. Остання ж можлива лише за умови обізнаності з доробком минулого. Саме тому, не викликає сумнівів актуальність і значущість вивчення акумуляції, осмислення та узагальнення досвіду й інтелектуальних здобутків соціально-психологічної думки протягом усього її історичного шляху. Історіографія соціально-психологічної науки у світовому масштабі є предметом наукового пошуку багатьох зарубіжних науковців. На жаль, результати цих досліджень залишаються майже невідомими для вітчизняних учених, передусім через недостатню обізнаність зі станом історіографії соціальної психології у світі та низький рівень наукового обміну інформацією, що актуалізує необхідність вивчення обраної тематики.

Таким чином, **метою** нашого дослідження стало здійснення відбору, класифікації та комплексного аналізу англомовних історіографічних робіт зарубіжних дослідників, які висвітлюють історію соціальної психології у різних її аспектах. Зокрема, завданнями було: 1) класифікувати та проаналізувати праці відповідно до обраних історіометричних критеріїв (країна походження автора, тематика праці, форма і час публікації тощо) та критеріїв, запропонованих Е. Хільгардом, Д. Лірі та Г. МакГайром (безперервність – переривчастість, презентизм – історизм, інтерналізм – екстерналізм,

“значна особистість” – “дух часу”, церемоніальність – критичність); 2) дослідити хронологію становлення англomовного історіографічного дискурсу соціальної психології; 3) ідентифікувати організації, що є сучасними осередками історіографічних досліджень у соціальної психології. **Методами** емпіричного дослідження стали історіометрія, структурний аналіз, контент аналіз та аналіз документів.

Результати. У результаті проведеної роботи було здійснено комплексний аналіз англomовного корпусу історіографічних робіт з історіометричної та змістовної точки зору. Загалом для аналізу було відібрано близько 100 робіт у хронологічних межах від 1929 р. до 2014 р. Безумовно, цей перелік не є вичерпним. До моніторингу не увійшли роботи, присвячені історії окремих шкіл, напрямків або доробку окремих персоналій; до уваги бралися лише роботи з історії соціальної психології загалом у певні часові періоди або у конкретних країнах. Окремо було виділено групу наукових праць, спрямованих на теоретичне та теоретико-методологічне осмислення історіографії соціальної психології.

Проведений аналіз показав, що у зарубіжній історіографії соціальної психології існує тенденція до кількісної та якісної диспропорції. Кількісно значно переважають публікації інтра-дисциплінарної орієнтації, авторами яких є професійні соціальні психологи, а не історики науки. Зокрема, в англomовному дискурсі представлені дослідження історії соціальної психології в Японії, Великобританії, ПАР, Нідерландах, Німеччині, Італії, Іспанії, Північній Ірландії, Франції, Канаді, Китаї та США. При цьому превалюють публікації американських (35) та канадських (26) авторів. Британські і ірландські вчені теж відіграють не останню роль у формуванні зарубіжного історіографічного дискурсу соціальної психології – у нашому аналізі було 20 робіт британських

авторів; 15 публікацій належать французьким дослідникам, а решта – південноафриканським, німецьким, іспанським, італійським, японським та голландським.

Ще однією тенденцією англomовного історіографічного канону в соціальній психології є суттєвий інтерес сучасних соціальних психологів, істориків дисципліни, історіографів психології та інших учених до історичного шляху соціально-психологічної науки та її основних постатей. Утім, тут слід зробити певні застереження. Праці в галузі історії соціальної психології вельми розпорошені в часі. Це пояснюється порівняно невисокою популярністю в зарубіжній соціальній психології як неекспериментальних досліджень загалом, так, зокрема, й тих, що присвячені рефлексії з проблем історичного минулого власної дисципліни. Не маючи змоги охопити вже майже столітній історіографічний спадок вивчення еволюції соціальної психології (перша історико-психологічна праця Е. Борінга датується 1929 роком) [1], ми свідомо зосередилися на роботах, що є найбільш доступними в мережі Інтернет і мають найвищий індекс цитування.

Першу групу джерел, які стали об'єктом нашого аналізу, склали найновіша фундаментальна праця в цій сфері – колективна монографія за редакцією А. Кругланскі та В. Штрюбе “Керівництво з історії соціальної психології” [2] та монографії: “Історія соціальної психології: від вісімнадцятого сторіччя до Другої світової війни” Густава Ягоди [3], “Корені сучасної соціальної психології (1872–1954)” Роберта Фарра [4] і “Творення сучасної соціальної психології: прихована історія заснування міжнародної соціальної науки” у співавторстві Сержа Московічі та Івани Маркової [5]. Другою групою джерел були класичні зарубіжні підручники-“керівництва” із соціальної психології в частині, присвяченій її історії.

Сюди ми віднесли “Керівництво із соціальної психології” за редакцією Г. Ліндсея [6-10] і “SAGE Керівництво із соціальної психології” за редакцією М. Хогга та Дж. Купера [11].

Ґрунтовне англomовне видання 2012 року “Керівництво з історії соціальної психології” за редакцією А. Кругланскі та В. Штрюбе являє собою збірник історичних нарисів, структурованих тематично за класичними дослідницькими сферами соціальної психології – атитюди, переконування, соціальний вплив, малі й великі групи, міжособові відносини тощо. Автори кожного розділу пропонують читачеві огляд історичного шляху становлення і розвитку досліджень основних соціально-психологічних феноменів. При порівнянні цієї найновішої колективної праці з попередніми зарубіжними роботами з історії соціальної психології стає очевидною зміна основного історіографічного методу, що застосовується авторами, – від переважного хронологічного фокусування на персоналіях, біографіях та країнах до послідовного висвітлення динаміки розвитку тієї чи іншої предметної сфери соціальної психології, її основних концептів та предмета дослідження (від персоналiстично-географічного принципу побудови матеріалу до предметно-тематичного).

Незважаючи на те, що це видання є найбільш систематизованим викладом історії дисципліни за останній час, доводиться констатувати, що “історія”, винесена в заголовок “Керівництва”, тлумачиться авторами лише як історія становлення дисципліни у ХХ ст. Якщо взяти до уваги запропонований Г. Оллпортом у його “Керівництві із соціальної психології” в розділі про історію становлення соціально-психологічної дисципліни [12-14] усім відомий поділ на “довге минуле соціальної психології” та “коротку історію соціальної психології”, у даному виданні маємо саме коротку історію сучасної

соціальної психології у вигляді такого собі гранд-нарративу, до того ж відверто американізованого.

Наступним об'єктом нашого аналізу стала згадувана вище “Історія соціальної психології” шотландського професора соціальної психології Густава Ягоди. Ця найгрунтовніша праця пропонує читачеві детальний опис видатних постатей засновників соціально-психологічних теорій, концепцій та шкіл разом із біографічними деталями їхнього життя і творчості. Книга побудована передусім на поєднанні біографічно-персоналістичного підходу із хронологічно-географічним принципом викладу матеріалу. Автор не лише презентує основні досягнення визначних мислителів різних періодів і країн, а й майстерно змальовує суспільно-політичне та соціокультурне тло, на якому відбуваються описувані події, розкриваючи таким чином як внутрішньонаукові рушії розвитку соціально-психологічної думки, так і її зовнішні – соціокультурні – чинники та передумови [3].

Монографія професора соціальної психології Лондонської школи економіки та політичних наук Роберта Фарра “Корені сучасної соціальної психології (1872–1954)”, що вийшла друком у 1996 р. є зібранням аналітико-історичних есе автора, присвячених окремим аспектам становлення і розвитку соціально-психологічного знання в останній третині XIX – першій половині XX ст. Ця робота пропонує досить нестандартний усебічний підхід до тлумачення біографічно-подієвих деталей, збігів історичних обставин та їхніх нюансів, а також багатовимірний аналіз теоретико-методологічної сутності та історичної генези соціально-психологічних шкіл, течій, напрямів, які виникали й розвивалися в означений період [4].

Грунтовне видання 2006 року «Творення сучасної соціальної психології: прихована історія заснування міжнародної соціальної науки» є спільною працею

видатного французького вченого Сержа Московічі та шотландської професорки соціальної психології Івани Маркової. Автори цієї книги пропонують унікальну контекстуалізовану історію соціальної психології 1960-1970х років на прикладі висвітлення історії практично забутого Комітету Транснаціональної Соціальної Психології. Долаючи інтелектуальні, інституційні та політичні перешкоди, включаючи вторгнення Радянського Союзу в Чехословаччину та військові перевороти в Чилі та Аргентині, Комітет боровся за надання соціальної психології світового визнання. Автори документують розвиток соціальної психології, починаючи із закінчення Другої світової війни і демонструють величезний вплив різноманітних чинників на становлення дисципліни по обидва боки Атлантики. Книга підкреслює роль окремих індивідів у творенні історії, які шукали альтернативних шляхів глобалізації знань. Московічі і Маркова відстежують очевидну невдачу проекту з порятунку соціальної психології від глобального поширення американської моделі з її індивідуалізмом, прескриптивністю та етноцентризмом. Як не дивно, цей «невидимий коледж» був ініційований групою завбачливих американських вчених, які шукали союзників у Європі, Латинській Америці та Азії у суворих умовах холодної війни [5].

Що стосується підручникових історіографічних нарисів, то історія соціальної психології десятиліттями висвітлювалась Гордоном Оллпортом у найбільш авторитетному в академічних колах всесвітньовідомому підручнику «Handbook of Social Psychology» («Керівництво з соціальної психології»), яке публікується починаючи з 1954 р. Розділ Г. Оллпорта про історію соціальної психології протягом півстоліття був де-факто офіційним історіографічним стандартом в англомовній науковій спільноті. Він передруковувався у трьох

видання майже без змін [12-14]. Утім, четверте видання «Керівництва з соціальної психології» за редакцією Д. Гілберта, С. Фіске та Г. Ліндсея, яке вийшло у двох томах 1998 року, суттєво відрізняється від попередніх трьох (1954, 1968 та 1985 років) серед іншого й тим, що з нього повністю вилучено цей розділ [7]. Натомість дане видання пропонує два нариси, об'єднані в першій частині книги під заголовком “Історичні перспективи”, – а саме передрукований посмертно із незначними змінами із третього видання 1985 р. розділ Е. Джоунса “Основні здобутки соціальної психології протягом останніх п'яти десятиліть” [15] та новий історичний розділ Ш. Тейлор (університет Каліфорнії) “Суспільне буття в соціальній психології” [16]. Е. Джоунс присвятив свій нарис виключно динаміці розвитку американської соціальної психології у ХХ ст. із поодинокими посиланнями на європейські досягнення. Авторка ж другого, “квазіісторичного” за висловом Ф. Самельсона, розділу цього підручника розпочинає історію соціальної психології від “грекомовного філософа” Аристотеля, після чого, швидко полишивши цю “історичну точку відліку”, переходить одразу до того, кого вона обрала за “батька соціальної психології” – Курта Левіна.

П'яте, найновіше, видання цього ж “Handbook of Social Psychology”, також у двох томах, датується березнем 2010 року і відрізняється від попередніх як структурою, так і новою спробою звернення до історії соціальної психології [6]. Але цю спробу теж важко назвати надто вдалою. Вступний розділ під назвою “Історія соціальної психології: інсайти, виклики та внески в теорію і практику”, написаний Лі Россом, М. Леппером та Е. Вордом, не містить жодної згадки про першопочатки становлення і розвитку соціально-психологічного знання у ХІХ ст. і, зокрема, про теорію психології мас і теорію психології народів [17].

Ще одним з найавторитетніших сучасних підручників із соціальної психології в зарубіжних академічних колах є “SAGE Керівництво із соціальної психології” за редакцією М. Хога і Дж. Купера, видане 2007 року [11]. Перший розділ його першої частини присвячено історичному шляхові становлення соціально-психологічної науки. Цей нарис має назву “Століття соціальної психології: персоналії, ідеї, розвідки” [18]. У ньому, розпочинаючи історію зародження соціально-психологічного знання з робіт Платона та Аристотеля, Дж. Гйотелс звертається до історії становлення психології як наукової дисципліни і визначає її засновниками В. Вундта в Європі та В. Джемса в Америці.

Зарубіжний англомовний історіографічний дискурс відображений у декількох спеціальних випусках наукових журналів, присвячених історії соціальної психології, а саме:

- спеціальний випуск Журналу історії поведінкових наук Американської психологічної асоціації під назвою «Відновлення привабливості історії соціальної психології» (Вип. 36, № 4, 2000) [19];
- матеріали Першої міжнародної конференції з історії соціальної психології (Париж), опубліковані у двох збірниках «Сучасне суспільство» (Вип. 13, 1993) та «Канадська психологія» (Вип. 33, № 3, 1992) [20-21];
- спеціальний випуск Британського журналу соціальної психології (Вип. 22, № 4, 1983) [22].

Інституціональний аналіз історіографічної тематики в соціальній психології дозволив виокремити кілька найбільш впливових і активних наукових осередків, які усіляко сприяють розвитку історичних досліджень, зокрема і в соціальній психології.

Одним з найбільших осередків є Міжнародне товариство історії поведінкових та соціальних наук Cheiron (Хірон), яке знаходиться в місті Акрон, штат

Огайо, США. При ньому функціонує Центр історії психології на базі Акронського університету. Засноване у 1968 році, Товариство було назване на честь наймудрішого кентавра з давньогрецького міфу і має на меті сприяти міжнародній співпраці у проведенні міждисциплінарних досліджень в галузі історії біхевіоральних та соціальних наук.

Його європейське представництво із назвою *Cheiron Europe* було засноване у 1982 році з метою промоції та сприяння розвитку досліджень історії гуманітарних наук в Європі. Хоча і назва, й ідея були інспіровані північноамериканським товариством *Cheiron*, тим не менш, *Cheiron Europe* розвивалась досить незалежно. Акт заснування відбувся під час зібрання, організованого Хансом ван Раппардом у Вільному Університеті в Амстердамі, який також очолив відповідний установчий Комітет. Цей комітет включав представників різних європейських країн: Еріка Апфельбаум (Париж, Франція), Саша Бем (Ляйден, Нідерланди), Еліо Карпінтеро (Валенсія, Іспанія), Ніно Дацці (Рим, Італія), Ференц Ерес (Будапешт, Угорщина), Хорст Гундлах (Гейдельберг, Німеччина), Ингемар Нільссон (Гетеборг, Швеція), Харрі Петерс (Тільбург, Нідерланди), Ларрі Рей (Ланкастер, Великобританія), Хоусеп Тутунджян (Арменія), Жак Вонеш (Женева, Швейцарія), Мітчелл Аш (США). Ця подія була відображена в інформаційному бюлетені товариства, де також було надруковано повний список 199 членів-засновників. Поступово кількість учасників товариства зростала, у тому числі зі східноєвропейських країн. Це зробило *Cheiron Europe* справжнім європейським форумом.

У 1996 році *Cheiron Europe* змінила своє ім'я на Європейське товариство історії гуманітарних наук (*ESHHS*). Основним своїм завданням організація сьогодні вбачає забезпечення функціонування наукової платформи

для міжнародних та міждисциплінарних наукових досліджень з історії та історіографії гуманітарних наук: психології, педагогіки, соціології, антропології, політології, кримінології, лінгвістики і т.д., а також відповідних спеціалізованих напрямків в межах, наприклад, біології, історії та філософії. Європейське товариство історії гуманітарних наук формально асоційоване із «Журналом історії поведінкових наук» Американської психологічної асоціації (APA Journal of the History of the Behavioral Sciences).

Ще одним таким осередком є Інститут досліджень сучасних суспільств (IRESCO) в Парижі, який організував у 1991 році Першу конференцію з історії соціальної психології.

Деякі інші організації та інституції, які долучилися до становлення і розвитку англomовної історіографії соціальної психології:

- Центр історії гуманітарних наук, факультет психології, університет міста Дюрам, Великобританія;
- Центр історії психології ім. Адольфа Вюрта, Вюрцбурзький університет, Німеччина;
- Канадська Дослідницька Рада з Соціальних та Гуманітарних наук – надає гранти для проведення досліджень історії соціальної психології в Канаді.

Висновки. Більше 100 проаналізованих наукових публікацій висвітлюють процес становлення соціальної психології з різних точок зору: інтра-дисциплінарної, транс-парадигмальної, крос-культурної, крос-дисциплінарної, транс-історичної та епістемологічної. А відтак більшість з історіографічних робіт спрямовані на спростування уявлення про єдину монолітну універсалістську соціальну психологію. Безумовно, вивчені джерела не є вичерпним ландшафтом історіографічного корпусу соціальної психології, проте

вони доволі повно відображають різні форми її представленості в сучасному науковому дискурсі.

Існуюча англомова історіографія соціальної психології, представлена роботами критичного методологічного спрямування (яка, до речі, хронологічно ближча до сучасності), характеризується переривчастістю, історицизмом, екстерналізмом та комплексною соціальною контекстуальністю, тоді як історіографічним текстам більш поверхового церемоніального характеру (це передусім «підручники історії соціальної психології») притаманні поєднання ознак безперервності, презентизму, інтерналізму та біографічного підходу «значна особистість».

Відстежено динаміку появи публікацій з історії соціальної психології. Найбільша цікавість до цієї тематики за рубежом спостерігається у 90-х роках ХХ ст. (більше 40 робіт). Це вочевидь пов'язано з першою (і дотепер єдиною) Міжнародною конференцією з історії соціальної психології, яка відбулася в Парижі 18-20 квітня 1991 р. У ній взяли участь 120 осіб з 16 країн світу. Фінальна програма містила 32 статті, 7 постерних презентацій та 5 круглих столів. Більшість наукових праць, представлених на конференції, була опублікована у двох збірниках: Канадська психологія (№ 33 (3), 1992) та Сучасне суспільство (№ 13, 1993). Перша декада ХІХ ст. демонструє зниження кількості публікацій майже вдвічі. Утім професійні соціальні психологи й досі продовжують рефлексувати з приводу минулого своєї дисципліни – за останні 4 роки вийшло принаймні 7 публікацій, з-поміж яких найбільш фундаментальне видання в цій сфері – колективна монографія за редакцією А. Кругланскі та В. Штрюбе “Керівництво з історії соціальної психології”.

З'ясовано, що рівень співпраці науковців є досить низьким у сфері історіографічних досліджень. Більш того, дуже незначною, майже відсутньою, є дисциплінарна та

інституційна підтримка історичних розвідок (на противагу емпіричним лабораторним дослідженням). Історія соціальної психології є предметом досліджень вчених у межах їхньої роботи переважно на кафедрах історії психології, участі в наукових товариствах та асоціаціях з історії психології та історії суспільних і гуманітарних наук, і відповідно публікації результатів у журналах з історії та теорії психології та теоретико-методологічних розділах провідних американських та європейських журналів з соціальної психології. Виключенням є міждисциплінарний науковий журнал Історії поведінкових наук (Journal of History of Behavioral Science) Американської Психологічної Асоціації (APA), де публікуються роботи членів професійних спільнот, асоційованих із журналом, а саме Міжнародного товариства історії поведінкових та соціальних наук (Cheiron) та Європейського товариства історії гуманітарних наук (ESHSS). Отримані результати аналізу підтверджують необхідність подальшого більш глибокого вивчення історіографії соціальної психології, аби відслідкувати методологічні та інституційні обмежень і перспективи історії соціальної психології на міжнародному рівні.

Література

1. Boring E. A history of experimental psychology / Boring E. – New York, London: The Century Co, 1929. – 699 p.
2. Handbook of the History of Social Psychology / A. W. Kruglanski, W. Stroebe (Eds). – New York : Psychology Press, 2012. – 532 p.
3. Jahoda G. History of Social Psychology: From the Eighteenth-Century Enlightenment to the Second World War / G. Jahoda. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – 242 p.

4. Farr R. M. *Roots of Modern Social Psychology (1872–1954)* / Robert M. Farr. – Oxford : Wiley-Blackwell, 1996. – 206 p.
5. Moscovici S. *The making of modern social psychology: The hidden story of how an international social science was created* / S. Moscovici, I. Markova. – Cambridge: Polity Press, 2006. – 296 p.
6. *Handbook of Social Psychology* / Susan T. Fiske, Daniel T. Gilbert, Gardner Lindzey (Eds). – 5th edn. : in 2 vol. – New Jersey : John Wiley & Sons, 2010. – 2000 p.
7. *Handbook of Social Psychology* / D. T. Gilbert, S. T. Fiske, G. Lindzey (Eds.) : in 2 vol. – 4th ed. – Boston : McGraw Hill ; New York : Oxford University Press, 1998. – 1085 p.
8. *The handbook of social psychology* / Ed. G. Lindzey, E. Aronson (eds.). – 3rd ed. – New York : Random House/Erlbaum, 1985.
9. *The handbook of social psychology* / G. Lindzey, E. Aronson (eds.). – 2nd ed. – Reading : Addison-Wesley, 1968.
10. *Handbook of Social Psychology* / G. Lindzey (Ed.). In 2 Vol. – Cambridge : Addison-Wesley, 1954. – 1226 p.
11. *SAGE Handbook of Social Psychology* / Michael Hogg, Joel M. Cooper (Eds.). – London ; Thousand Oaks, California : Sage, 2003. – 525 p.
12. Allport G. *The historical background of modern social psychology* / G. Allport // *Handbook of Social Psychology* / G. Lindzey (Ed.). – Cambridge : Addison-Wesley, 1954. – Vol. 1. – P. 3–56.
13. Allport G. *The historical background of modern social psychology* / G. Allport // *The handbook of social psychology* / G. Lindzey, E. Aronson (eds.). – 2nd ed. – Reading : Addison-Wesley, 1968. – Vol. 1. – P. 3–56.
14. Allport G. *The historical background of modern social psychology* / G. Allport // *The handbook of social*

- psychology / Ed. G. Lindzey, E. Aronson (eds.). – 3rd ed. – New York : Random House/Erlbaum, 1985. – Vol. 1. – P. 1–46.
15. Jones E. Major developments in social psychology during the past five decades / E. Jones // Handbook of Social Psychology. Vol. I / D. T. Gilbert, S. T. Fiske, G. Lindzey (Eds.). – 4th edn. – Boston : McGraw Hill, 1998. – P. 3–57.
 16. Taylor Sh. Social being in social psychology / Sh. Taylor // Handbook of Social Psychology. Vol. I / D. T. Gilbert, S. T. Fiske, G. Lindzey (Eds.). – 4th edn. – Boston : McGraw Hill, 1998. – P. 58–99.
 17. Ross L. History of social psychology: insights, challenges, and contributions to theory and application / L. Ross, M. Lepper, A. Ward // Handbook of Social Psychology. Vol. I / S. Fiske, D. Gilbert, G. Lindzey (Eds.). – 5 edn. – New Jersey : John Wiley & Sons, 2010. – P. 3–51.
 18. Goethals G. R. A Century of Social Psychology: Individuals, Ideas, and Investigations / G. R. Goethals // SAGE Handbook of Social Psychology. – London ; Thousand Oaks, California : SAGE, 2003. – 525 p. – P. 3–24.
 19. Journal of the history of the behavioral sciences. Special Issue: Re-engaging the History of Social Psychology. – 2000. – Vol 36. – Issue 4. – P. 317–516.
 20. Sociétés Contemporaines. – 1993. – Vol. 13. – Issue 13. – 214 p.
 21. Canadian Psychology / Psychologie canadienne. – 1992. – Vol. 33. – Is. 3. – P. 521–661.
 22. History of Social Psychology. Special Issue of The British Journal of Social Psychology. – 1983. – Vol. 22. – Issue 4. – P. 273–372.

Reference

1. Boring, E. (1929). A history of experimental psychology. New York, London: The Century Co.
2. Kruglanski, A. W., Stroebe, W. (Eds). (2012). Handbook of the History of Social Psychology. New York : Psychology Press.
3. Jahoda, G. (2007). History of Social Psychology: From the Eighteenth-Century Enlightenment to the Second World War. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Farr, R. M. (1996). Roots of Modern Social Psychology (1872–1954). Oxford : Wiley-Blackwell.
5. Moscovici, S., Markova, I. (2006). The making of modern social psychology: The hidden story of how an international social science was created. Cambridge: Polity Press, 2006.
6. Fiske, S. T., Gilbert, D. T., & Lindzey, G. (Eds.) (2010). The Handbook of Social Psychology (5th ed.). In 2 vol. New Jersey: John Wiley & Sons.
7. Gilbert, D. T., Fiske, S. T., & Lindzey, G. (Eds.) (1998). Handbook of Social Psychology (4th ed.). In 2 vol. Boston: McGraw Hill; New York: Oxford University Press.
8. Lindzey, G. & Aronson, E. (Eds.) (1985). The Handbook of Social Psychology (3rd ed.). New York : Random House/Erlbaum..
9. Lindzey, G. & Aronson, E. (Eds.) (1968). The Handbook of Social Psychology (2nd ed.). Reading : Addison-Wesley
10. Lindzey, G. (Ed.). (1954). Handbook of Social Psychology. In 2 Vol. Cambridge: Addison-Wesley, 1954.
11. Hogg, M., Cooper, J. M. (Eds.). (2003). SAGE Handbook of Social Psychology. London ; Thousand Oaks, California : SAGE.
12. Allport, G. W. (1954). The historical background of modern social psychology. In G. Lindzey, (Ed.), Handbook of social psychology (Vol. 1, pp. 3-56). Reading, MA: Addison-Wesley.

13. Allport, G. W. (1968). The historical background of modern social psychology. In G. Lindzey & E. Aronson (Eds.), *The handbook of social psychology* (2nd ed). (Vol. 1, pp.3-56). Reading : Addison-Wesley.
14. Allport, G. W. (1985). The historical background of modern social psychology. In G. Lindzey & E. Aronson (Eds.), *The handbook of social psychology* (3rd ed.). (Vol. 1, pp.1-46). New York : Random House/Erlbaum.
15. Jones, E. E. (1998). Major developments in social psychology during the past five decades. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of Social Psychology*. (4 ed.). (Vol. I, pp. 3-57). Boston : McGraw Hill.
16. Taylor, Sh. (1998). Social being in social psychology. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of Social Psychology*. (4 ed.). (Vol. I, pp. 58-99). Boston : McGraw Hill.
17. Ross, L., Lepper, M., & Ward A. (2010). History of social psychology: insights, challenges, and contributions to theory and application. In S. Fiske, D. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of Social Psychology*. (5 ed). (Vol. I, pp. 3-51). New Jersey : John Wiley & Sons.
18. Goethals, G. R. (2003). A Century of Social Psychology: Individuals, Ideas, and Investigations In Hogg, M., Cooper, J. M. (Eds.), *SAGE Handbook of Social Psychology* (pp. 3–24.). London ; Thousand Oaks, California : SAGE.
19. *Journal of the history of the behavioral sciences*. Special Issue: Re-engaging e History of Social Psychology. (2000). Vol 36, Issue 4, pp. 317–516.
20. *Sociétés Contemporaines*. (1993). Vol. 13, Issue. 13, 214 p.
21. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*. (1992). Vol. 33, Issue 3, pp. 521–661.

22. History of Social Psychology. Special Issue of The British Journal of Social Psychology. (1983). Vol. 22, Issue 4, pp. 273–372.

Соколовская (Кальницкая) Ю. С.

Тенденции развития историографии социальной психологии в странах зарубежья

Аннотация. В статье представлены результаты комплексного анализа англоязычных историографических работ зарубежных исследователей, которые освещают историю социальной психологии в разных ее аспектах. В частности, в результате проведенного исследования были классифицированы и проанализированы историографические работы согласно историометрическим критериев (страна принадлежности автора, тематика работы, форма и дата публикации) и критериев Е. Хильгарда, Д. Лири и Г. Мак-Гайра; изучена хронология становления историографического дискурса социальной психологии; идентифицировано организации, являющиеся центрами историографических исследований в социальной психологии. Показано, что существующая англоязычная историография социальной психологии, представленная работами критической методологической ориентации, является хронологически более близкой к современности и характеризуется прерывистостью, историцизмом, экстернализмом и комплексной социальной контекстуальностью, в то время, как «историям социальной психологии», представленным в учебной и справочной литературе, присущи сочетание признаков непрерывности, презентизма, интернализма и биографического подхода «великая личность».

Выделено несколько наиболее влиятельных и активных научных центров, которые всячески способствуют развитию исторических исследований в социальной психологии: Международное общество истории поведенческих и социальных наук Cheiron (США), Европейское общество истории гуманитарных наук (ESHHS), Институт исследований

современных обществ (IRESCO) в Париже; Центр истории гуманитарных наук (Великобритания) и др. Выяснено, что уровень сотрудничества ученых достаточно низкий в сфере историографических исследований. Более того, очень незначительно, практически отсутствующей является дисциплинарная, а также институциональная поддержка исторических исследований (в отличие от эмпирических лабораторных исследований).

Ключевые слова: историография социальной психологии, историцизм, презентизм.

Sokolovska (Kalnytska) J.S.

The trends in the development of social psychology historiography abroad

Summary. The paper presents the results of the complex analysis of the English language historiographical works of the foreign scientists, that describe the history of social psychology in its various aspects. The research had three main objectives: 1) to classify and analyze historiographical publications according to historiometric criteria (author's country, topic of the publication, form and date of the publication) as well as to the criteria suggested by E. Hilgard, D. Leary and G. McGuire; 2) to study the chronology of the development of the historiographic discourse of social psychology; and 3) to identify the main scientific centers of historiography research in social psychology. It is found that historiography in social psychology is represented by publications of critical methodological orientation, on one hand, and "handbook accounts" of social psychology, on the other hand. The first are chronologically more close to the present and can be characterized by intermittency, discontinuity, historicism, externalism and complex social contextuality whereas the latter can be described by continuity, presentism, internalism, and "Great Man" biographical approach. It is also shown that the level of cooperation is quite low in the sphere of historiographic research in social psychology. Moreover, disciplinary and institutional support is virtually non-

existent for historical research as opposed to the empirical laboratory research.

Key words: historiography of social psychology, historicism, presentism.